

Współczesne wyzwania rozwoju regionalnego, a potencjał społeczno-gospodarczy miast grodzkich makroregionu północno-zachodniego

Iwona Koza*

Streszczenie: Celem artykułu jest zwrócenie uwagi na to, że w ciągu ostatnich 10 lat w miastach grodzkich makroregionu północno-zachodniego, po początkowych spadkach wartości charakterystyk odnoszących się do kapitału intelektualnego, nastąpiła ich znaczna poprawa. Jednocześnie produkt krajowy brutto per capita w omawianych jednostkach samorządowych rokrocznie zwiększał swoją wartość. Warto zatem utrzymywać i pomnażać tempo zmian w sferze społeczno-gospodarczej, opierając się przy tym na spójnych, harmonijnych i innowacyjnych strategiach rozwoju doceniających potencjał intelektualny tej społeczności.

Powyższe spostrzeżenia zostaną w poniższym artykule zweryfikowane metodami taksonomicznymi. Przy ich pomocy zostanie kompleksowo zweryfikowana teza o ekspansywnej rzeczywistości polskich wspólnot grodzkich, szczegółowo o ekspansywnej rzeczywistości miast grodzkich znajdujących się na terenie makroregionu północno-zachodniego, a więc na terenie województw: lubuskiego, wielkopolskiego i zachodniopomorskiego.

Wynikiem tych badań będzie ocena rzeczywistości z punktu widzenia powiązań i zależności występujących między zjawiskami gospodarczymi. Zawiera ona całościowe spojrzenie na działalność badanych organizmów, dostarczy uporządkowanych obserwacji wyrażonych we wskaźnikach, wraz z zależnościami przyczynowo-skutkowymi między tymi zjawiskami. Badania analityczne zakończą się zestawieniem wyników, zarówno w formie liczbowej, graficznej, jak i opisowej.

Zarówno w gospodarce polskiej, jak i globalnej, kapitał, obok ziemi i pracy, jest jednym z trzech fundamentalnych czynników. Współcześnie, zarówno w kontekście oceny sytuacji przedsiębiorstw, kierowania społecznościami samorządowymi czy oceniania efektywności inwestycji, pojęcie kapitału bardzo mocno ogniskuje się wokół samego kapitału intelektualnego, rozumianego jako bieżący lub potencjalny zasób tworzenia lub powiększania bogactwa danej jednostki gospodarczej, wspólnoty czy narodu. W tym kontekście warto przeanalizować zasadność tezy mówiącej o ekspansywnej rzeczywistości polskich wspólnot grodzkich.

Słowa kluczowe: powiaty grodzkie, kapitał intelektualny, indeksy, metody taksonomiczne

Wprowadzenie

Zarówno w gospodarce polskiej, jak i globalnej, kapitał, obok ziemi i pracy, jest jednym z trzech fundamentalnych czynników gospodarczych. Na drodze ewolucji tego pojęcia powstało pojęcie kapitału społecznego, co podkreśliło rolę poszczególnych ludzi oraz powiązań społecznych (*Wielka encyklopedia PWN* 2003: 69; Antczak 2013: 1; Sierocińska 2011: 57). Współcześnie natomiast, zarówno w kontekście oceny sytuacji przedsiębiorstw,

* dr Iwona Koza, doktor nauk ekonomicznych, Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Chełmie, ul. Pocztowa 54, 22-100 Chełm, e-mail: ikoza@pwsz.chelm.pl.

kierowania społecznościami samorządowymi czy oceniania efektywności inwestycji, pojęcie kapitału bardzo mocno ogniskuje się wokół samego kapitału intelektualnego, rozumianego jako bieżący lub potencjalny zasób tworzenia lub powiększania bogactwa danej jednostki gospodarczej, wspólnoty czy narodu (Erstad, Sefton-Green 2012: 15; Herman 2008: 25).

Problematyka kapitału intelektualnego, podobnie jak i problematyka rozwoju lokalnych wspólnot, są to stosunkowo młode dziedziny ekonomii i gospodarki przestrzennej, które nie mają jeszcze własnej, autonomicznej teorii. Jednakże wspólnoty lokalne odgrywają podstawową rolę w systemie gospodarczym i społecznym kraju. Stanowią one miejsca koncentracji zasadniczej aktywności gospodarczej. Bowiern to w nich inicjuje się potencjał związany z rozwojem gospodarczym, wzorcami zatrudnienia i konsumpcji oraz wszystkimi innymi aspektami charakteryzującymi rzeczywistość gospodarczą.

Rozwój gospodarczy, będący składową procesy ewolucji gospodarczej, oznacza przechodzenie na coraz wyższe, bardziej zróżnicowane i bardziej złożone poziomy. Jest on wynikiem zmian ilościowych i postępu jakościowego w systemach gospodarczych, społecznych i przyrodniczych (*Gospodarka regionalna...* 2008: 61). U jego podstaw leży przestrzeń tworzona poprzez zdarzenia i procesy o charakterze politycznym i ekonomicznym oraz społecznym i demograficznym, przy czym zjawiska ludnościowe stanowią szczególnie czynnik przemian gospodarczych. Dlatego ludność stanowi podmiot, środek i ostateczny cel działalności gospodarczej. W rezultacie zasoby ludzkie odgrywają jedną z fundamentalnych ról w rozwoju gospodarczym. Szczególną rolę w tym zakresie odgrywa kapitał ludzki, który jest potencjałem wiedzy, umiejętności, zdrowia i witalności zawartym w danym społeczeństwie (Domański 1993: 13). Stanowią go wiedza i umiejętności nabyte przez poszczególnych ludzi, jako następstwo inwestycji w oświatę i kształcenie oraz nakładów wpływających na jakość zasobów ludzkich, a ponoszonych na ochronę zdrowia, ochronę środowiska, rozwój kultury, etc. Zatem na kapitał ludzki składają się wszelkie wysiłki i cały dorobek obecnego i minionych pokoleń istniejący na danym obszarze (*Gospodarka rynkowa w Polsce...* 2009: 49). Dlatego rozwój kapitału ludzkiego stanowi kluczową zmienną wyjaśniającą w odniesieniu do konkurencyjności i zróżnicowań regionalnych. Jednocześnie, między kapitałem ludzkim a poziomem rozwoju społeczno-gospodarczego zachodzi sprzężenie zwrotne (Nyce, Schieber 2005: 46; Moss i in. 2008: 44).

Oceny roli kapitału ludzkiego (zarówno społecznego, jak i intelektualnego) w rozwoju regionu można dokonać ze względu na dwa rodzaje uwarunkowań: uwarunkowania demograficzne oraz uwarunkowania społeczne (Madej, Zasadzki 2001: 40). Uwarunkowania demograficzne dotyczą struktury ludności, zróżnicowania tego zasobu kapitału i zdolności jego rozwoju. Natomiast uwarunkowania społeczne dotyczą całokształtu infrastruktury społecznej i warunków życia ludności, stanowiąc podstawę materialną przekazu usług zapokajających potrzeby socjalne, oświatowe i kulturalne ludności.

Zrozumienie rozwoju wspólnot samorządowych wymaga zatem analizy wszystkich wzajemnie sprzężonych charakterystyk (Szewczuk i in. 2011: 64).

Z kolei pojęcie regionu w naukach ekonomicznych jest postrzegane w sensie trojakim: jako ważny przedmiot badań, obiekt poznania i instrument działania. Zaangażowanie badaczy w ten złożony obszar sprawiło, że została wykreowana teoria regionu, której przypisano funkcję badawczą, poznawczą oraz aplikacyjną. W ramach funkcji badawczej tworzone są metodyczne podstawy dla wielokierunkowych badań w regionach i studiów ekonomiczno-regionalnych. Z kolei funkcja poznawcza dotyczy współdziałania w percepcji otaczającej nas rzeczywistości, a zwłaszcza poszczególnych regionów. Wreszcie funkcja aplikacyjna dotyczy ważnego przedsięwzięcia strategicznego, jakim jest formułowanie przesłanek oraz wniosków dla tworzonej polityki regionalnej, jak i procedur jej korygowania (Szewczuk i in. 2011: 64).

W oparciu o powyższą klasyfikację, zbudowana jest tematyka poniższego artykułu. W pierwszym rzędzie dobrane będzie odpowiednie narzędzie badawcze złożone z zestawu indeksów statystycznych. Korzystając z niego, przeprowadzona będzie charakterystyka miast grodzkich wchodzących w skład makroregionu północno-zachodniego. Dla potrzeb analitycznych ustalona będzie także średnia krajowa wielkość badanych indeksów. Jednak pominięte będą dane odnoszące się do Warszawy, ze względu na jej stołeczną specyfikę¹. Zwieńczenie treści artykułu stanowić będą wnioski, aplikacja których może posłużyć dla dalszej polityki regionalnej w badanych wspólnotach samorządowych.

Okres badania dotyczy ostatnich 10 lat funkcjonowania polskich samorządów, tj. lat 2004–2013².

Dla tak uporządkowanej tematyki artykułu postawiona jest teza o ekspansywnej rzeczywistości polskich wspólnot grodzkich. Wszakże w ciągu ostatnich 10 lat, w dużej mierze za sprawą funduszy z UE, nastąpiła znaczna poprawa wartości charakterystyk odnoszących się do kapitału intelektualnego (www.funduszeuropejskie.gov.pl: 29).

1. Pojęcie regionu oraz rozwoju lokalnego

Pojęciem region w różnych aspektach i kontekstach znaczeniowych posługują się przedstawiciele wielu dziedzin nauki oraz praktyki życia społecznego i gospodarczego. Inaczej pojęcie to rozumie geograf, inaczej zaś politolog, socjolog czy ekonomista. Z punktu widzenia geografii region jest względnie jednorodną wewnątrznie częścią powierzchni geograficznej, różniącą się od terenów przyległych pewnymi cechami środowiska geograficzno-przyrodniczego, takimi jak ukształtowanie terenu, jakość gleb czy rodzaj klimatu. W politologii istotnymi cechami regionu będą: odrębność opcji politycznych, stopień popularności określonych doktryn politycznych, autonomia w ramach państwa federalnego, akceptacja podziału administracyjno-terytorialnego czy skuteczność władz regionalnych. W sensie

¹ Wartości indeksów statystycznych osiągnięte przez Warszawę w każdym roku i pod każdym względem znacznie przekraczają wartości indeksów osiąganych przez inne miasta grodzkie. Ich pominięcie podnosi czytelność zarówno porównań analitycznych, jak i wykresów.

² Dla niektórych indeksów możliwe było pozyskanie danych z krótszych okresów czasu.

socjologicznym region jest synonimem regionalnej zbiorowości, czyli społeczności ludzkiej, stanowiącej jeden z typów społeczności terytorialnej. Jej istotą jest mniej lub bardziej rozwinięte poczucie odrębności i więzi. Ważne kryteria delimitacji regionu stanowią takie cechy, jak: tożsamość regionalna ludności, integracja miejscowej społeczności, poczucie odrębności w stosunku do innych obszarów, jak również emocjonalne związki z tzw. małą ojczyzną. Regiony etniczne odróżniają się cechami lingwistycznymi, zjawiskami kulturowymi czy obyczajowymi. Wreszcie, dla ekonomisty region to przede wszystkim obszar o specyficznym kapitale intelektualnym, będącym wynikiem sposobu wykorzystania wewnętrznych i zewnętrznych zasobów ekonomicznych oraz przepływu czynników wzrostu: kapitału, siły roboczej, technologii, informacji (Domański 1972: 12).

W kontekście ekonomicznym najczęściej mówi się o rozwoju w wymiarze lokalnym. Rozwój lokalny opiera się na wewnętrznym potencjale tkwiącym w danej wspólnocie samorządowej. W rozwoju lokalnym istotnym problemem jest tworzenie środowiska lokalnego we wszechstronnym tego słowa znaczeniu, obejmującym zarówno elementy materialne, jak i niematerialne, np. zagospodarowanie infrastrukturalne i przedsiębiorczość – ale także kulturę, zwyczaje, tradycje. Rozwój lokalny jest procesem zależnym od stopnia uświadomienia przez społeczność lokalną swojej sytuacji w różnych jej aspektach, a także swoich możliwości w zakresie formułowania i rozwiązywania lokalnych problemów; jest wyrazem poszukiwania niezależności i autonomii, wyraża wolę społeczności lokalnej do decydowania o własnym losie. Istotną cechą rozwoju lokalnego jest elastyczność, przejawiająca się w zdolności adaptacji podmiotów lokalnych do zmieniających się – zarówno egzogenicznych, jak i endogenicznych – warunków rozwoju. Trwałość procesów rozwoju we wspólnotach samorządowych jest pochodną zdolności podmiotów lokalnych do tworzenia swego rodzaju przestrzeni negocjacji, stymulujących powstawanie różnorodnych instytucji lokalnych oraz organizacji społeczności lokalnej, które sprawiają, że rozwój lokalny jest nie tylko funkcją różnorodnych działań rozproszonych podmiotów, lecz także procesem współpracy podmiotów gospodarki lokalnej, grupujących się wokół akceptowanego i zrozumiałego programu (*Spójność społeczno-ekonomiczna...* 2008: 74; *Zarządzanie rozwojem lokalnym...* 1998: 5). Problematyka lokalnego kapitału intelektualnego stanowi zatem interesujący obszar badawczy.

Współdziałanie podmiotów w ramach określonego powiatu byłoby impulsem do tworzenia się *local governance*, tj. lokalnych wspólnot samorządowych, angażujących poszczególne podmioty z danego terytorium (Ostrom 2008: 48; Porras, Collins 1996: 53; Dolnicki red. 2014: 11).

Według literatury przedmiotu, kapitał, w tym także kapitał intelektualny, to samopomnażająca się wartość (Matysiak 2008: 42; Sierocińska 2011: 57). Pomnaża się ona w wymiarze zarówno kulturowym, środowiskowym, infratechnicznym, jak i gospodarczym czy przestrzennym. Charakterystycznymi wyróżnikami społeczno-kulturowego wymiaru kapitału intelektualnego są zarówno ludność i jej struktura, wykształcenie, kwalifikacje

zawodowe, stopa bezrobocia, integracja lokalna i regionalna, warunki życia społeczności lokalnych, profesjonalizm instytucji administracji państwowej i samorządowej czy dostępność do usług społecznych. Dla wymiaru środowiskowego liczą się zasoby środowiska przyrodniczego i ich zewnętrzna ocena, stan zanieczyszczenia i zniszczenia środowiska naturalnego, infrastruktura ekologiczna, świadomość ekologiczna, programy ekorozwoju i potencjalne źródła ich finansowania. Wymiar infratechniczny można poznać charakteryzując stan jakościowy infrastruktury technicznej, programy modernizacji tej infrastruktury, istniejące luki infrastrukturalne, strategiczne inwestycje infrastrukturalne i potencjalną dostępność do zewnętrznych źródeł finansowania. Wyróżnikami odnoszącymi się do gospodarczego wymiaru funkcjonowania danego regionu są: potencjał gospodarczy, przedsiębiorczość gospodarza sektorów i branż, rynki lokalne i regionalne, baza ekonomiczna miast i regionów, korzyści oraz koszty zewnętrzne i społeczne, dobra wspólne i udogodnienia, konkurencyjność regionów czy stan współpracy międzyregionalnej i międzynarodowej. Wreszcie walory przestrzennego wymiaru rozwoju regionu przybliżają charakterystyki odnoszące się do zagospodarowania przestrzennego, układów funkcjonalno-przestrzennych, dostępności przestrzennej, kompozycji i ładu przestrzennego, konfliktów w przestrzeni, czynników kształtujących przestrzeń ekonomiczną, lokalizacyjnych procesów przestrzennych, jak i wartości przestrzeni danego regionu (Antczak 2013: 1; *Funkcjonowanie samorządu...* 1998: 10; Pięta-Kanurska 2003: 52).

2. Obszar badawczy

Działania w okresie programowania polityki rozwoju gospodarczego w Polsce na lata 2007–2013 (*Strategia Rozwoju Kraju...* 2006: 60) oraz na lata 2014–2020 (*Krajowa Strategia...* 2009: 36) ukierunkowano w ten sposób, że większość ustalonych na te lata priorytetów związana była i nadal wiąże się bezpośrednio z oddziaływaniem na poszczególne wymiary kapitału intelektualnego, a pozostałe w sposób pośredni mają tworzyć sprzyjające warunki dla jego akumulacji. Godny uwagi jest fakt, że działania koncentrują się wokół wymiarów szczególnie istotnych w relacjach kapitał intelektualny – konkurencyjność. Dotyczą bowiem kapitału ludzkiego i strukturalnego, ale także dbają o rozwój kapitału społecznego – świadczą o tym m.in. priorytety dotyczące wzrostu innowacyjności gospodarki, efektywnego wykorzystania zasobów ludzkich i budowania kapitału społecznego. Co więcej, inicjatywy te w latach 2007–2013 były wspierane działaniami realizowanymi w ramach dwóch Programów Operacyjnych: Innowacyjna Gospodarka oraz Kapitał Ludzki, bezpośrednio nakierowanymi na ludzki i strukturalny wymiar kapitału intelektualnego. Na okres 2014–2020 przewidziano również nowy instrument europejskiej polityki spójności, jakim jest Rozwój lokalny kierowany przez społeczność.

Jednak na tle krajów rozwiniętych Polska należy do państw o najniższym poziomie PKB per capita oraz o najniższych wartościach indeksu KI (*Knowledge Index*), który

można traktować jako przybliżoną miarę kapitału intelektualnego³. W komentarzach mówi się o zbyt wolnej dynamice dokonującej się modernizacji technologicznej, ale także w sferze instytucjonalnej oraz społecznej i kulturowej w polskiej gospodarce. Aktualny poziom i struktura kapitału intelektualnego są istotną barierą dla rozwoju.

Jeśli chodzi o polską strukturę samorządową, w oparciu o koncepcję samorządności zawartą w Europejskiej Karcie Samorządu Lokalnego (*Europejska Karta...*: 16), na szczeblu lokalnym występują trzy rodzaje wspólnot (Ustawa z dnia 24 lipca 1998 roku...: 66): powiaty ziemskie (Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 roku...: 67), powiaty grodzkie oraz gminy (Ustawa z dnia 8 marca 1990 roku...: 68). Wprawdzie wyniki analizy statystycznej sytuacji polskich wspólnot samorządowych obrazują ich mało optymistyczną sytuację finansową (Koza 2013: 35). Jednak bardzo prorozwojowe nastawienie mają te wspólnoty samorządowe w Polsce, jakimi są powiaty grodzkie, inaczej określane miastami na prawach powiatów. W związku z tym, to właśnie te organizmy będą poddane dalszej analizie w niniejszym artykule. Warto bowiem zastanowić się, jakie czynniki mają wpływ na taki stan rzeczy (*Gospodarka regionalna...* 2008: 61).

Obszarem badawczym niniejszego artykułu będzie makroregion północno-zachodni naszego kraju. W jego skład wchodzi województwa: lubuskie, wielkopolskie i zachodniopomorskie. Makroregion ten charakteryzuje się wysokim potencjałem do dynamicznego rozwoju. Wpływa na to jego położenie na szlaku łączącym Europę Środkową z Zachodnią, Południową i Skandynawią, a także na atuty związane z wysokim potencjałem do rozwoju gospodarki opartej na wiedzy. Zarówno korzystne położenie makroregionu, jak i potencjał naukowo-badawczy oraz potencjał współpracy sprawiają, że makroregion północno-zachodni charakteryzuje się dużą atrakcyjnością inwestycyjną (www.mir.gov.pl... 2014: 76).

3. Narzędzie badawcze

Rozwój lokalny i regionalny to stosunkowo młode dziedziny ekonomii i gospodarki przestrzennej, które nie mają jeszcze własnej, autonomicznej teorii. Ten specyficzny rodzaj działalności, służący w gruncie rzeczy rozwojowi oraz usprawnianiu organizacji działań na rzecz kształtowania przestrzeni, struktury i funkcjonowania lokalnego oraz terytorialnego systemu społecznego, korzysta w sferze rozważań teoretycznych z dorobku ogólnej teorii rozwoju gospodarczego czy teorii ekonomii oraz teorii gospodarki przestrzennej (Klasik 1996: 33).

Techniki badawcze odnoszące się do wspólnot samorządowych podzielić można na opisowe oraz ilościowe. Opisowe metody badania wspólnot terytorialnych odznaczają się na ogół drobiazgową analizą faktów. Z drugiej jednak strony, stosując te metody, uzyskujemy wyniki nieprecyzyjne i nieporównywalne w szerszej skali, poza tym stwarzają one duże możliwości uzyskania skrajnie subiektywnych ocen. Metody ilościowe natomiast nie mają

³ Więcej informacji uzyskać można na portalu internetowym: www.oecd.org/poland.

niektórych braków metod opisowych. Przede wszystkim dają one bardzo konkretne (wymierne ilościowo), względnie obiektywne wyniki. Jest to z kolei warunkiem stosowania czasowo-przestrzennych porównań, co nie jest bez znaczenia w badaniach regionalnych.

Badanie prawidłowości zachodzących w zjawiskach i procesach masowych umożliwiającą w szczególności metody taksonomiczne.

Metoda taksonomiczna została po raz pierwszy przeniesiona z dziedziny badań antropologicznych do rejonizacji systemów rolniczych przez J. Fiericha (1957: 18). Pierwsza udana próba rejonizacji produkcji rolnej metodą taksonomiczną stała się impulsem do powstania wielu opracowań tego typu. Najpopularniejsza taksonomiczna metoda różnic przeciętnych (nazwana metodą Czekanowskiego od nazwiska jej twórcy) polega na łączeniu w grupy elementów większej zbiorowości. Łączy się elementy, które w porównaniu z innymi charakteryzują się mniejszymi różnicami przeciętnymi w zakresie szeregu równocześnie uwzględnionych cech. Inaczej mówiąc, jest to klasyfikacja jednostek (w tym przypadku przestrzennych) pewnej zbiorowości ze względu na kilka celowo dobranych cech (Fajferek 1966: 17; Bywalec, Rudnicki 2002: 7).

Taksonomia⁴ to dyscyplina zajmująca się zasadami i procedurami porządkowania oraz klasyfikacji. Zadaniem metod taksonomicznych jest pogrupowanie zbioru elementów dowolnej natury na bardziej jednorodnie statystycznie podzbiory (*Zróżnicowanie rozwoju...* 2008: 38; Czermińska 2002: 8).

Aby można było stosować metodę taksonomiczną, muszą być spełnione dwa warunki: po pierwsze – zjawiska wytypowane jako cechy muszą być ilościowo wymierne, po drugie – muszą być zagwarantowane wiarygodne dane statystyczne reprezentujące wartości cech w odpowiednim przekroju terytorialnym.

Do oceny specyfiki kapitału intelektualnego badanych wspólnot samorządowych, w oparciu o dane z Głównego Urzędu Statystycznego⁵, będą zastosowane następujące, pogrupowane w podzbiory, charakterystyki:

1. Rozwój gospodarczy:

- nakłady inwestycyjne w przedsiębiorstwach (ceny bieżące; bez podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących do 9 osób) na 1 mieszkańca w wieku produkcyjnym,
- podmioty gospodarki narodowej nowo zarejestrowane w REGON na 10 tys. ludności w wieku produkcyjnym,
- wartość kapitału zagranicznego spółek na 1 mieszkańca w wieku produkcyjnym.

2. Zatrudnienie:

- osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 100 osób w wieku produkcyjnym.

⁴ Sam termin „taksonomia” wywodzi się z połączenia dwóch słów języka greckiego: taksis – „uporządkowanie” + nomos – „prawo”, „zasada” (Kendall, Buckland 1986: 32).

⁵ Pozyskiwanie danych z Banku Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego, http://stat.gov.pl/bdl/app/wskazniki_zr, zakończono w dniu 25.11.2014, poza indeksem odnoszącym się do frekwencji w wyborach samorządowych, które to dane nie ukazały się na stronie Państwowej Komisji Wyborczej, <http://wybory2014.pkw.gov.pl/pl/frekwencja/wojewodztwa/index>.

3. Wzorce konsumpcji:
 - liczba samochodów osobowych na 1000 mieszkańców.
4. Włączenie społeczne:
 - przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto (podmioty gospodarcze powyżej 9 osób),
 - udział długotrwale bezrobotnych (dłużej niż 1 rok) w bezrobotnych zarejestrowanych ogółem,
 - stopa bezrobocia rejestrowanego,
 - udział absolwentów (dotychczas niepracujących) w bezrobotnych ogółem.
5. Demografia:
 - przyrost naturalny na 1000 ludności,
 - saldo migracji na pobyt stały osób w wieku produkcyjnym na 10 tys. ludności w wieku produkcyjnym.
6. Adekwatność dochodu w okresie starości:
 - udział długotrwale bezrobotnych (dłużej niż 1 rok) w wieku 55–64 lat w ogóle bezrobotnych w wieku 55–64 lat.
7. Czynniki warunkujące zdrowie:
 - przychodnie na 10 tys. Mieszkańców.
8. Zmiany klimatu i energia:
 - zużycie energii elektrycznej na 1 mieszkańca.
9. Transport:
 - długość dróg publicznych lokalnych o nawierzchni twardej na 100 km²,
 - długość ścieżek rowerowych.
10. Otwartość i uczestnictwo:
 - liczba zarejestrowanych fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych na 10 tys. mieszkańców,
 - frekwencja w wyborach samorządowych.
11. Instrumenty ekonomiczne:
 - środki z Unii Europejskiej na finansowanie programów i projektów unijnych pozyskane przez gminy i powiaty w przeliczeniu na 1 mieszkańca,
 - wydatki z budżetów gmin i powiatów na obsługę długu publicznego na 1000 zł dochodów ogółem budżetów gmin i powiatów,
 - udział wydatków inwestycyjnych gmin i powiatów w wydatkach ogółem.

Wymienione charakterystyki pozwolą oszacować poziom rozwoju społeczno-gospodarczego wspólnot samorządowych (Ostrom 1998: 47; *Nierówności społeczne...* 2014: 73; *Gospodarka Polski...* 2013: 72; *Ranking...* 2014: 54).

Do opisu struktury statystycznej powyższych charakterystyk wspólnot samorządowych wykorzystane będą takie miary, jak: średnia arytmetyczna wartości osiągniętej w poszczególnych latach, łańcuchowe indeksy dynamiki, liczone rok do roku oraz średnia

geometryczna obrazująca przyrost wartości w roku ostatnim w odniesieniu do roku pierwszego (Forlicz red. 2008: 19; Zeliaś 2000: 75).

Dobre metody analityczne pozwolą na rzetelny wgląd w procesy rozwojowe (*Gospodarka regionalna...* 2008: 61). Powyższe miary w rozumieniu statystycznym są liczbami względnymi charakteryzującymi zmiany poziomu zjawisk zachodzące w określonym czasie, czyli indeksami (*Gospodarka regionalna...* 2008: 61).

Biorąc pod uwagę czas, którego analizy będą dotyczyć, będzie to analiza retrospektywna (*ex post*), zawierająca ocenę wyników działań podejmowanych w przeszłości, a będąca punktem wyjścia dla zamierzeń bieżących i przyszłościowych (Sierpińska, Jachna 1997: 58).

Natomiast ze względu na przyjętą metodę badań, postawiono na analizę kompleksową, polegającą na przeprowadzeniu oceny rzeczywistości z punktu widzenia powiązań i zależności występujących między zjawiskami gospodarczymi; zawiera ona całościowe spojrzenie na działalność jednostki gospodarczej i jest narzędziem poznania i oceny zjawisk gospodarczych; dostarcza uporządkowanych obserwacji wyrażonych we wskaźnikach, wraz z zależnościami przyczynowo-skutkowymi między tymi zjawiskami (Dylewski i in. 2004: 14).

Badania analityczne zakończą się zestawieniem wyników, zarówno w formie liczbowej, graficznej, jak i opisowej. Forma liczbowa pomoże uporządkować informacje na temat przebiegu badanych zjawisk w czasie i w przestrzeni⁶. Z kolei forma graficzna pozwoli na przedstawienie zmian zaobserwowanych w badanych charakterystykach za pomocą wykresów radarowych⁷. Wreszcie forma opisowa posłuży do wyrażenia ocen i opinii oraz sformułowania diagnoz i wniosków.

Rozwój społeczno-gospodarczy

Poziom rozwoju danej wspólnoty samorządowej jest punktem wyjścia do charakterystyki czynników sprzyjających budowie zrównoważonego rozwoju. Rozwój jest fundamentalnym założeniem funkcjonowania gospodarek. Wysoki poziom rozwoju gospodarczego zazwyczaj stwarza warunki umożliwiające zapewnienie wyższego poziomu życia mieszkańców, rozumianego jako stopień zaspokojenia potrzeb różnego rodzaju dobrami, w tym o charakterze materialnym, kulturowym, edukacyjnym, związanymi z ochroną zdrowia, bezpieczeństwem. Jednocześnie rozwojowi gospodarczemu może towarzyszyć szereg negatywnych skutków, jak chociażby degradacja środowiska, wysoki poziom zanieczyszczenia. Ponadto, jednym z kluczowych zadań zrównoważonego rozwoju jest równomierny rozwój gospodarczy wszystkich regionów (Grabowski i in. 2013: 22; Pałowska 2013: 51).

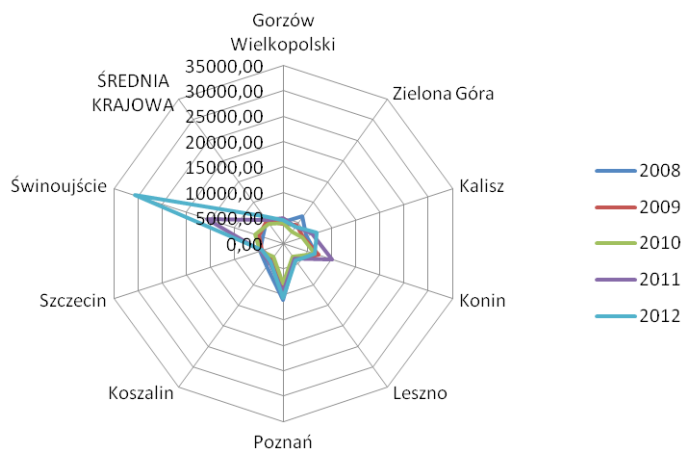
W miastach grodzkich makroregionu północno-zachodniego w badanym okresie, jeśli chodzi o nakłady inwestycyjne, na mieszkańca w wieku produkcyjnym, po początkowej

⁶ Ze względu na wymogi edytorskie, dane liczbowe nie będą prezentowane w treści artykułu.

⁷ W treści artykułu umieszczone zostaną tylko najbardziej wartościowe wykresy.

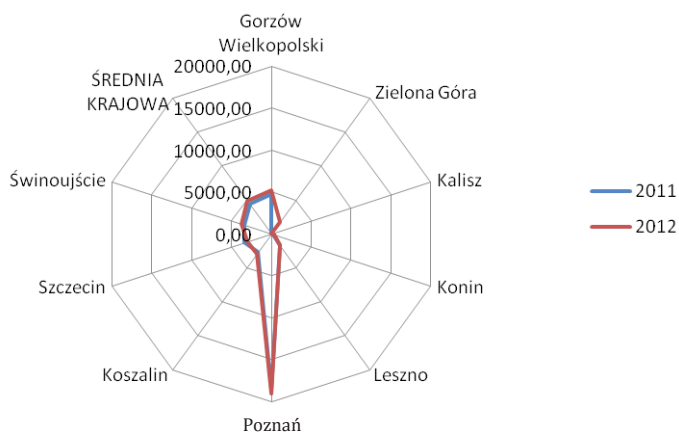
tendencji spadkowej, z roku na rok utrzymywał się trend wzrostowy, co było widoczne zwłaszcza w Świnoujściu i w Poznaniu.

Jeśli chodzi o ilość podmiotów gospodarki narodowej zarejestrowanych w REGON, w większości miast utrzymywała się tendencja wzrostowa. Podobnie wartość kapitału zagranicznego spółek, liczona na mieszkańca w wieku produkcyjnym, była co roku coraz wyższa. Dotyczyło to zwłaszcza Poznania.

Rysunek 1. Nakłady inwestycyjne w przedsiębiorstwach na mieszkańca w wieku produkcyjnym

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z z Banku Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego (<http://stat.gov.pl/bdl...> 2014: 28).

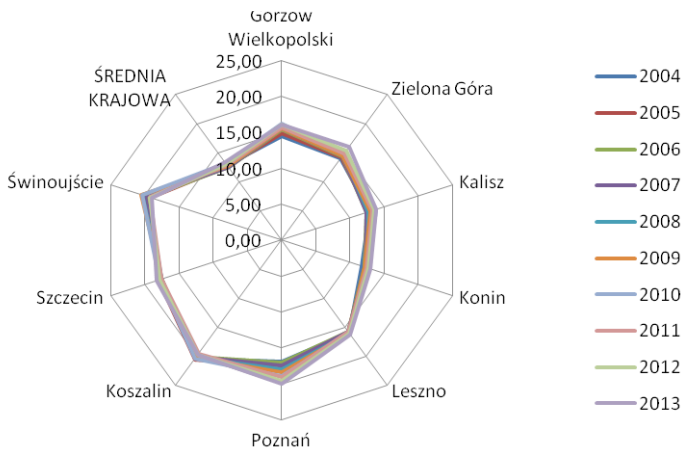
Rysunek 2. Wartość kapitału zagranicznego spółek na mieszkańca w wieku produkcyjnym

Źródło: jak pod rys. 1.

Zatrudnienie

Ważnym czynnikiem rozwoju regionów są zasoby siły roboczej i związany z nimi kapitał ludzki. W zrównoważonym rozwoju jest to jeden z elementów wzajemnie powiązanych warunków tworzenia dobrobytu, obok tradycyjnych zasobów, jak ziemia i kapitał oraz czynników takich, jak poziom techniki i zasoby środowiska. Jednym z celów zrównoważonej ekonomii jest praca zarobkowa dla wszystkich ludzi w wieku produkcyjnym (*Psychologiczne wyznaczniki...* 2007: 59; *Zróżnicowanie rozwoju...* 2008: 38).

Zatrudnienie w każdym z miast makroregionu północno-zachodniego z roku na rok zwiększało się. Było to widoczne zwłaszcza w Kaliszu, Świnoujściu, Koszalinie i Poznaniu.

Rysunek 3. Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 100 osób w wieku produkcyjnym

Źródło: jak pod rys. 1.

Zrównoważona konsumpcja i produkcja

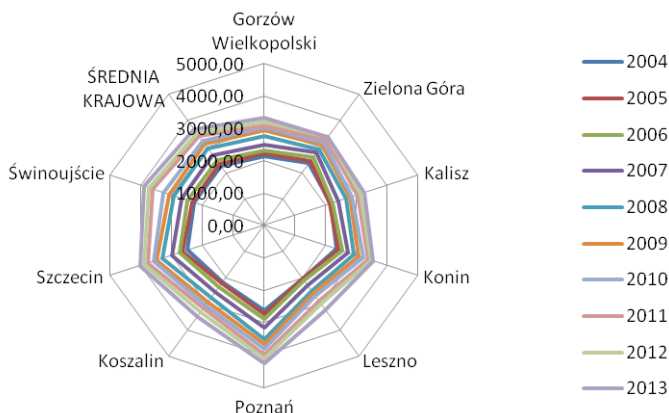
Zamiana wzorców produkcji i konsumpcji na zrównoważone, a także promocja takich zachowań jest jednym z kluczowych wyzwań współczesnego świata. Oddzielenie wzrostu gospodarczego od degradacji środowiska jest warunkiem zrównoważonego rozwoju (Markowski 2009: 41; *Zróżnicowanie rozwoju...* 2008: 38; Grzegę 2012: 23).

Wyznacznikiem powyższych zmian jest liczba samochodów osobowych na 1000 mieszkańców. W miastach grodzkich makroregionu północno-zachodniego wartość tego kwantyfikatora była rokrocznie wyższa. Miało to miejsce zwłaszcza w Szczecinie.

Włączenie społeczne

Wykluczenie i nierówność społeczna to sytuacja uniemożliwiająca lub znacznie utrudniająca jednostce lub grupie pełnienie ról społecznych (rodziny, zawodowych, obywatelskich, towarzyskich), korzystanie z dóbr publicznych i infrastruktury społecznej, gromadzenie zasobów i zdobywanie dochodów w godny sposób. Problem marginalizacji społecznej stanowi podstawową barierę wzrostu gospodarczego i zrównoważonego rozwoju. Natomiast koncepcja włączenia społecznego zakłada stworzenie społeczeństwa opartego na integracji społecznej, uwzględniającego solidarność między pokoleniami oraz w ramach pokoleń, a także zagwarantowanie poprawy jakości życia obywateli, które są podstawą dobrobytu społecznego (Lew-Starowicz, Lorecka 2013: 39; Kotowska 2014: 34).

Indeksem statystycznym dającym informację w tym zakresie jest przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto. Jeśli chodzi o miasta makroregionu północno-zachodniego w ostatnim dziesięcioleciu, podobnie jak we wszystkich miastach Polski, jednak zwłaszcza w Poznaniu, rocznie następował wzrost omawianej wielkości.

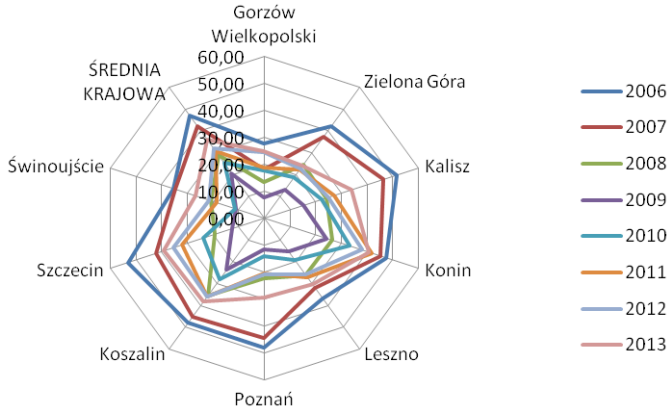
Rysunek 4. Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto (podmioty gospodarcze powyżej 9 osób)

Źródło: jak pod rys. 1.

Dostęp do rynku pracy w kontekście włączenia społecznego oznacza ponadto, że każdy obywatel wykazujący chęć zatrudnienia powinien mieć możliwość znalezienia pracy odpowiadającej jego kwalifikacjom zawodowym. Miejsce zajmowane na rynku pracy decyduje nie tylko o sytuacji materialnej, ale i statusie społecznym (*Polityka gospodarcza...* 2014: 2; Kotowska 2014: 34; *Gospodarka rynkowa w Polsce...* 2009: 49).

W miastach grodzkich makroregionu północno-zachodniego udział długotrwale bezrobotnych rocznie się zwiększał, choć działało się to w mniejszym stopniu niż w innych miastach grodzkich naszego kraju. Analogicznie, stopa bezrobocia rejestrowanego każdego roku zwiększała się. Pozytywnym sygnałem był malejący z czasem udział absolwentów

w bezrobotnych ogółem, co jednak było skutkiem wysokiej stopy migracji zagranicznych ludzi młodych.

Rysunek 5. Udział długotrwale bezrobotnych (dłużej niż rok) w bezrobotnych zarejestrowanych ogółem

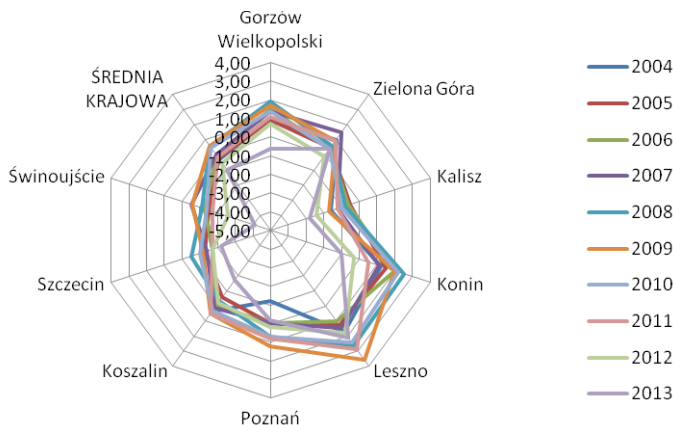
Źródło: jak pod rys. 1.

Zmiany demograficzne

W Polsce obserwuje się ponadto nasilenie procesu starzenia demograficznego ludności. Taka sytuacja może wynikać z bardziej świadomego planowania rodziny, lepszej dostępności i jakości usług medycznych, poprawienia się sytuacji materialnej ludności i prowadzenia zdrowszego stylu życia. Postępujący proces starzenia się społeczeństwa wymaga planowania i organizowania takich działań pomocy społecznej, które zabezpieczą różnorodne potrzeby osób zaliczanych do starszej grupy wiekowej oraz zapewnią im odpowiednią opiekę zdrowotną i dostęp do rynku pracy. Stanowi on duże wyzwanie dla polityki socjalnej państwa w utrzymaniu na zrównoważonym poziomie finansów publicznych. Zmiany demograficzne mają zatem istotne znaczenie dla rozwoju społeczno-gospodarczego (*Gospodarka rynkowa w Polsce...* 2009: 49; Gwiazda 2011: 24). Jednocześnie, sprawiedliwy podział dochodów, solidarność międzypokoleniowa, a także wzrost poziomu życia, zmniejszenie ubóstwa i wykluczenia społecznego wśród osób starszych zaliczane są do priorytetowych celów zrównoważonego rozwoju (Grzego 2012: 23). Podstawową grupę mierników charakteryzujących zmiany demograficzne stanowią te, które służą diagnozie sytuacji i ocenie tendencji w zakresie starzenia demograficznego ludności, na który wpływ ma wiele czynników łącznie, m.in. poziom dzietności, przeciętna długość życia, zjawisko migracji.

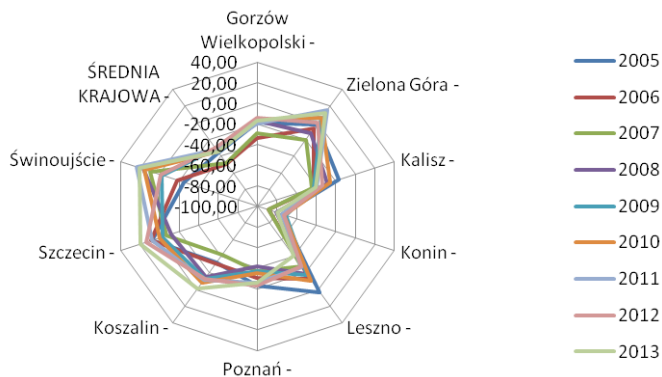
W miastach grodzkich makroregionu północno-zachodniego w badanym okresie, za wyjątkiem Leszna, zanotowano zdecydowanie malejący przyrost naturalny oraz, za wyjątkiem

Poznania, dodatnie saldo migracji. Jednocześnie zwiększał się udział długotrwale bezrobotnych w wieku 55–64 lat w ogóle bezrobotnych w wieku 55–64 lat.

Rysunek 6. Przyrost naturalny na 1000 ludności

Źródło: jak pod rys. 1.

Rysunek 7. Saldo migracji na pobyt stały osób w wieku produkcyjnym na 10 tys. ludności w wieku produkcyjnym

Źródło: jak pod rys. 1.

Zdrowie publiczne

Dostęp do służby zdrowia i stan zdrowia ludności zaliczane są do podstawowych czynników warunkujących jakość życia, obok m.in. zasobów materialnych, poczucia bezpieczeństwa, możliwości rekreacji itd. Powiązania zdrowia z koncepcją zrównoważonego rozwoju

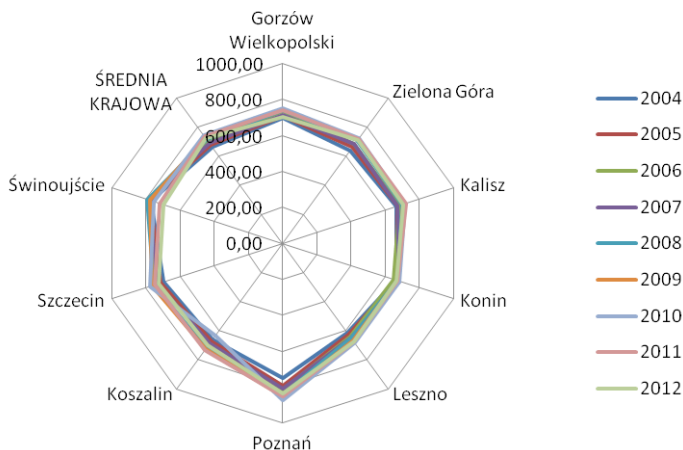
są wielowymiarowe i przejawiają się na wielu płaszczyznach, wśród których można wymienić, oprócz poprawy jakości życia, także efektywność i koszty funkcjonowania gospodarki, wpływ środowiska na zdrowie społeczeństwa. Czynniki warunkujące zdrowie zostały uwzględnione poprzez wpływ środowiska i otoczenia na stan zdrowia ludności oraz dostęp do opieki zdrowotnej. Nawet niskie poziomy długofalowego narażenia na złożoną mieszaninę zanieczyszczeń zawartych w powietrzu, wodzie, glebie produktach konsumpcyjnych i budynkach mogą wywierać znaczący wpływ na stan zdrowia. Czynnikiem warunkującym zdrowie są także warunki pracy związane ze: środowiskiem pracy, uciążliwością pracy oraz czynnikami mechanicznymi (Pasowicz 2013: 50).

Liczba przychodni na 10 tys. mieszkańców była niemalże stała w miastach grodzkich makroregionu północno-zachodniego.

Zapotrzebowanie na energię

Ograniczenie zmian klimatycznych, kosztów tych zmian oraz negatywnych skutków dla środowiska i społeczeństwa jest podstawowym czynnikiem decydującym o możliwości zachowania naszej planety dla przyszłych pokoleń.

Rosnące wraz z rozwojem cywilizacyjnym zapotrzebowanie na energię, przy wyczerpywaniu się jej tradycyjnych zasobów – głównie paliw kopalnych (węgiel, ropa naftowa, gaz ziemny) oraz towarzyszący ich zużyciu wzrost zanieczyszczenia środowiska naturalnego – powoduje zwiększone zainteresowanie wykorzystaniem energii ze źródeł odnawialnych (Kwiatkiewicz 2014: 37; Sułkowski red. 2011: 62; Swora, Woszczyk red. 2011: 63).

Rysunek 8. Zużycie energii elektrycznej na 1 mieszkańca

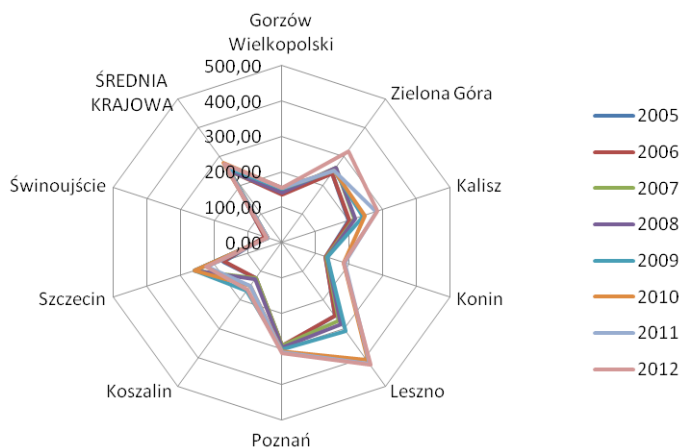
Źródło: jak pod rys. 1.

Zużycie energii elektrycznej na mieszkańca powiatów grodzkich makroregionu północno-zachodniego, a zwłaszcza w Poznaniu, miało w badanym okresie spodziewaną tendencję wzrostową.

Transport

Transport jest kluczowym sektorem dla zrównoważonego rozwoju ze względu na korzyści społeczne i ekonomiczne, które dzięki niemu można osiągnąć, przy jednoczesnym minimalizowaniu jego niekorzystnych skutków dla społeczeństwa, gospodarki oraz środowiska. Zrównoważony transport uwzględnia kryterium dostępności do usług transportowych zgodnie z wymogiem bezpieczeństwa zdrowotnego i ekologicznego (oddziaływania na ekosystemy) z uwzględnieniem zasady sprawiedliwości międzypokoleniowej, następnie kryterium efektywności ekonomicznej oraz kryterium ograniczania wpływu na środowisko (negatywnych efektów zewnętrznych) i wykorzystania przestrzeni (gruntów). We współczesnym świecie zapewnianie zrównoważonej mobilności oraz dostępności do publicznych dóbr i usług stanowi jedno z kluczowych wyzwań realizacji celów rozwojowych. Zrównoważony system transportowy jest czynnikiem decydującym o atrakcyjności danego terenu dla jego mieszkańców, ale także dla osób go odwiedzających (Grzeга 2012: 23).

W miastach grodzkich makroregionu północno-zachodniego, szczególnie w Lesznie, zarówno długość dróg publicznych lokalnych, jak i długość ścieżek rowerowych, rokrocznie powiększała swoją wartość.

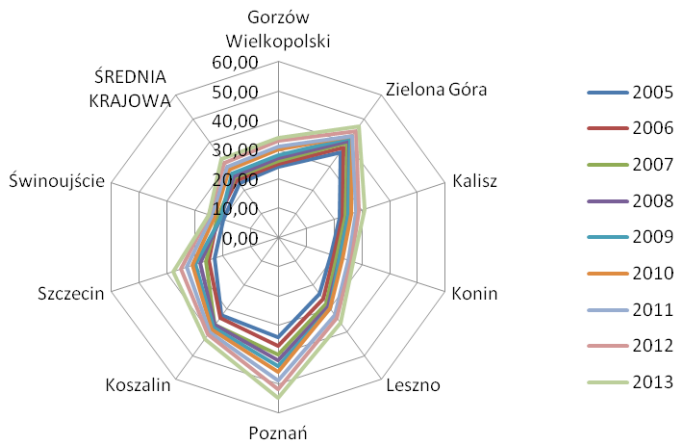
Rysunek 9. Długość dróg publicznych lokalnych o nawierzchni twardej na 100 km²

Źródło: jak pod rys. 1.

Jakość rządzenia/otwartość i uczestnictwo

Jeden z podstawowych celów w dążeniu do zrównoważonego rozwoju stanowi osiągnięcieładu polityczno-instytucjonalnego, określanego jako tzw. dobre rządzenie – postrzegane w wymiarze ekonomicznym, politycznym i środowiskowym. Jego przejawem jest m.in. zaangażowanie obywateli w rozwiązywanie problemów społecznych, zapobieganie przez jednostki samorządu terytorialnego nadmiernemu obciążeniu środowiska naturalnego, efektywne zarządzanie finansami jednostek samorządu terytorialnego (*Jakość rządzenia w Polsce...* 2013: 70; Ministerstwo Rozwoju Regionalnego 2011: 43). Co więcej, dobre rządzenie charakteryzuje się takimi cechami, jak otwartość, czyli dostęp do instytucji publicznych i procesów podejmowania decyzji oraz uczestnictwo, prowadzące do wzrostu zaufania społecznego wobec instytucji i udziału społeczeństwa w procesach politycznych. Partycypacja społeczności lokalnych w rozwiązywaniu problemów społecznych (uspolecnienie procesu podejmowania decyzji) jest wyznacznikiem społeczeństwa obywatelskiego (Gliński i in. 2010: 20).

W powiatach grodzkich makroregionu północno-zachodniego, w szczególności w Poznaniu i Zielonej Górze, liczba zarejestrowanych fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych rokrocznie zwiększała się, zaś frekwencja w wyborach samorządowych niestety obniżała się, zwłaszcza w drugich turach.

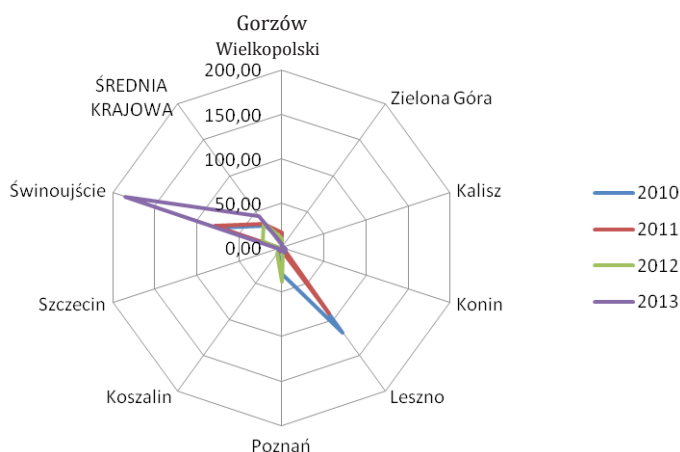
Rysunek 10. Liczba zarejestrowanych fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych na 10 tys. mieszkańców

Źródło: jak pod rys. 1.

Instrumenty ekonomiczne

Wśród narzędzi wspierających zrównoważony rozwój wskazuje się takie, których celem jest zapobieganie nadmiernemu obciążeniu środowiska naturalnego oraz wywieranie stabilizującego wpływu na finanse samorządowe. Istotne znaczenie ma w tym względzie racjonalne gospodarowanie środkami finansowymi przez jednostki samorządu terytorialnego, a także stosowanie opłat środowiskowych i eksploatacyjnych (*Gospodarka Polski po akcesji...* 2011: 9; *Bezpieczeństwo Polski...* 2014: 71; *Innowacje w zarządzaniu miastami...* 2014: 6).

Środki z Unii Europejskiej na finansowanie programów i projektów unijnych pozyskiwane były przez miasta grodzkie makroregionu północno-zachodniego w wysokich, choć niekoniecznie rosnących rokrocznie kwotach, wbrew temu, co miało miejsce w całym kraju. Pod tym względem na czele miast tego makroregionu znalazło się Świnoujście. Jednocześnie, w budżetach miast rosły wydatki na obsługę długu publicznego, a malały udziały na wydatki inwestycyjne w wydatkach ogółem budżetów miast.

Rysunek 11. Środki z Unii Europejskiej na finansowanie programów i projektów unijnych pozyskane przez miasta w przeliczeniu na mieszkańca

Źródło: jak pod rys. 1.

Podsumowując, w ciągu ostatnich 10 lat w powiatach grodzkich makroregionu północno-zachodniego, po początkowych spadkach wartości charakterystyk odnoszących się do kapitału intelektualnego, nastąpiła ich znaczna poprawa.

W makroregionie północno-zachodnim w badanym okresie, jeśli chodzi o nakłady inwestycyjne na mieszkańca w wieku produkcyjnym, po początkowej tendencji spadkowej, z roku na rok utrzymywał się trend wzrostowy, co było widoczne zwłaszcza w Świnoujściu i w Poznaniu.

Jeśli chodzi o ilość podmiotów gospodarki narodowej zarejestrowanych w REGON, w większości miast utrzymywała się tendencja wzrostowa. Podobnie wartość kapitału zagranicznego spółek, liczona na mieszkańca w wieku produkcyjnym, była co roku coraz wyższa. Dotyczyło to zwłaszcza Poznania.

Zatrudnienie w każdym z miast makroregionu północno-zachodniego z roku na rok zwiększało się. Było to widoczne zwłaszcza w Kaliszu.

Wyznacznikiem powyższych zmian jest liczba samochodów osobowych na 1000 mieszkańców. W makroregionie północno-zachodnim wartość tego kwantyfikatora była rokrocznie wyższa. Miało to miejsce zwłaszcza w Szczecinie.

Indeksem statystycznym dającym informację w tym zakresie jest przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto. Jeśli chodzi o miasta makroregionu północno-zachodniego w ostatnim dziesięcioleciu, podobnie jak we wszystkich miastach Polski, rokrocznie następował wzrost omawianej wielkości.

W makroregionie północno-zachodnim udział długotrwale bezrobotnych rokrocznie się zwiększał, choć działo się to w mniejszym stopniu niż w innych miastach grodzkich naszego kraju. Analogicznie, stopa bezrobocia rejestrowanego każdego roku zwiększała się. Pozytywnym sygnałem był malejący z czasem udział absolwentów w bezrobotnych ogółem, co jednak było skutkiem wysokiej stopy migracji zagranicznych ludzi młodych.

W makroregionie północno-zachodnim w badanym okresie, za wyjątkiem Leszna, zanotowano zdecydowanie malejący przyrost naturalny oraz, za wyjątkiem Poznania, dodatnie saldo migracji. Jednocześnie zwiększał się udział długotrwale bezrobotnych w wieku 55–64 lat w ogóle bezrobotnych w wieku 55–64 lat.

Liczba przychodni na 10 tys. mieszkańców była niemalże stała w miastach makroregionu północno-zachodniego.

Zużycie energii elektrycznej na mieszkańca makroregionu północno-zachodniego miało w badanym okresie spodziewaną tendencję wzrostową.

W makroregionie północno-zachodnim zarówno długość dróg publicznych lokalnych, jak i długość ścieżek rowerowych, rokrocznie powiększała swoją wartość.

W makroregionie północno-zachodnim liczba zarejestrowanych fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych rokrocznie zwiększała się, zaś frekwencja w wyborach samorządowych niestety obniżała się, zwłaszcza w drugich turach.

Środki z Unii Europejskiej na finansowanie programów i projektów unijnych pozyskiwane były przez miasta grodzkie makroregionu północno-zachodniego w wysokich, choć niekoniecznie rosnących rokrocznie kwotach, wbrew temu, co miało miejsce w całym kraju. Jednocześnie, w budżetach miast rosły wydatki na obsługę długu publicznego, a malały udziały na wydatki inwestycyjne w wydatkach ogółem budżetów miast.

Zrozumienie, poznanie i kreacja nowej wartości społecznej lub ekonomicznej są to innowacje (Gollin 2008: 21). Są one skutkiem tego, że ludzie odczuwają, jednocześnie ogólnospołeczną i wewnętrzną, potrzebę zmieniania świata na lepsze (*Zarządzanie organizacjami...* 2012: 55). Co więcej, z punktu widzenia teorii kierowania, gromadzenie informacji

przez dany podmiot (podobnie jak zasobów finansowych, rzeczowych i ludzkich) należy do zasilania, obok przede wszystkim planowania, a także organizowania, przeprowadzenia i kontrolowania (Błaszczuk 2008: 4). Wymienione czynności kierownicze realizowane są podczas planowania (opracowywania planów), wykonywania planów oraz kontroli ich wykonania. Odnoszą się one zatem do procesów i decyzji, których celem jest określenie działań, nadanie mocy sprawczej, a na koniec sprawdzenie efektywności. Konkretnym dowodem na prowadzenie prac w tych zakresach są w poszczególnych regionach strategie ich rozwoju (*Strategie rozwoju...* 2014: 76).

Realizowane są w nich klauzule Traktatu Lizbońskiego, w imię których szczególnego znaczenia w polityce spójności UE nabiera kwestia terytorialnego wymiaru, a czego konsekwencją jest dostosowanie interwencji w większym stopniu do potrzeb różnych rodzajów terytoriów (<http://eur-lex.europa.eu...> 2014: 26).

Ponadto, cechą charakterystyczną współczesnej gospodarki rynkowej, która determinuje wszelkie działania i relacje zachodzące w jej obrębie, jest konkurencyjność. Jednym z najważniejszych sposobów zwiększania tej konkurencyjności jest stworzenie, a następnie konsekwentna realizacja strategii promocyjnej (Białecki 2006: 3). Obecnie szczególną wagę przywiązują się do tej procesowej odmiany innowacji, jaką jest *crowdsourcing*, czyli czerpanie z wiedzy i potencjału danej społeczności.

Wydaje się więc, że najlepszą puentą dla niniejszego artykułu będzie zachęta do utrzymywania i pomnażania tempa opisanych w nim zmian, a także do opierania się na spójnych, harmonijnych i innowacyjnych strategiach rozwoju, doceniających potencjał intelektualny swoich społeczności.

Uwagi końcowe

W ciągu ostatnich 10 lat w makroregionie północno-zachodnim, po początkowych spadkach wartości charakterystyk odnoszących się do kapitału intelektualnego, nastąpiła ich znaczna poprawa. Jednocześnie produkt krajowy brutto per capita w omawianym makroregionie rokrocznie zwiększał swoją wartość.

Warto zatem utrzymywać i pomnażać tempo zmian w sferze społeczno-gospodarczej, opierając się przy tym na spójnych, harmonijnych i innowacyjnych strategiach rozwoju, doceniających potencjał intelektualny danych społeczności.

Literatura

- Antczak Z. (2013), *Kapitał i kapitał ludzki w ewoluującej przestrzeni organizacyjnej*, Wyd. EU we Wrocławiu, Wrocław.
- Bezpieczeństwo energetyczne: rynki surowców i energii – teraźniejszość i przyszłość* (2014), red. P. Kwiatkiewicz, Agencja Reklamowo-Wydawnicza ESUS, Poznań, t. 1 i 2.
- Bezpieczeństwo Polski: współczesne wyzwania* (2014), red. S. Wojciechowski, A. Potyrała, Difin, Warszawa.
- Białecki K. (2006), *Instrumenty marketingu*, Oficyna Wydawnicza Brandta, Bydgoszcz–Warszawa.

- Błaszczuk D.J. (2008), *Zarządzanie ryzykiem w świetle teorii kierowania*, „Zarządzanie Ryzykiem” nr 26.
- Bywalec Cz., Rudnicki L. (2002), *Konsumpcja*, PWE, Warszawa.
- Czermińska J. (2002), *Zastosowanie metod taksonomicznych w klasyfikacji krajów Unii Europejskiej z punktu widzenia poziomu ich rozwoju gospodarczego*, Zeszyty Naukowe Akademii Ekonomicznej w Krakowie nr 575.
- Domański R. (1972), *Kształtowanie otwartych regionów ekonomicznych*, PWE, Warszawa.
- Domański S.R. (1993), *Kapitał ludzki i wzrost gospodarczy*, WN PWN, Warszawa.
- Dylewski M., Filipiak B., Gorzałczyńska-Koczkodaj M. (2004), *Analiza finansowa w jednostkach samorządu terytorialnego*, Municipium, Warszawa.
- Erstad O., Sefton-Green J. (2012), *Intellectual capital*, Cambridge University Press, Londyn.
- Europejska Karta Samorządu Terytorialnego*, DzU 1994, 124.607 z późn. zm.
- Fajferek A. (1966), *Region ekonomiczny i metody analizy regionalnej*, PWE, Warszawa.
- Fierich J. (1957), *Metody taksonomiczne rejonizacji rolnictwa na przykładzie województwa krakowskiego*, „Myśl Gospodarcza” nr 1.
- Funkcjonowanie samorządu terytorialnego* (1998), red. S. Dolata, Wyd. Uniwersytetu Opolskiego, Opole
- Gollin M.A. (2008), *Driving innovation*, Cambridge University Press, Londyn.
- Gospodarka Polski po akcesji do Unii Europejskiej: wymiar ekonomiczno-społeczny* (2011), red. W. Czernasty, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego, Poznań.
- Gospodarka regionalna i lokalna* (2008), red. Z. Strzelecki, WN PWN, Warszawa.
- Gospodarka rynkowa w Polsce – 20 lat transformacji* (2009), red. K. Pająk, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego, Poznań.
- Grabowski R., Self S., Shields M.P. (2013), *Economic development: a regional, institutional, and historical approach*, M.E. Sharpe, New York.
- Gospodarka Polski 1990–2011* (2013), red. M.G. Woźniak, t. 2, WN PWN, Warszawa.
- Grzega U. (2012), *Poziom życia ludności w Polsce: determinanty i zróżnicowania*, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego, Katowice.
- Gwiazda A. (2011), *Demograficzne wyzwania XXI wieku: implikacje dla polityki międzynarodowej*, Szkoła Wyższa Prawa i Dyplomacji, Gdynia.
- Herman A. (2008), *Kapitał intelektualny i jego liczenie*, „Kwartalnik nauk o przedsiębiorstwie” nr 3.
<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/ALL/?uri=OJ:C:2007:306:TOC> (28.11.2014).
http://stat.gov.pl/bdl/app/dane_podgrup.dims?p_id=114370&p_token=0.771679934688904 (28.11.2014).
http://stat.gov.pl/bdl/app/wskazniki_zr (28.11.2014).
<http://wybory2014.pkw.gov.pl/pl/frekwencja/wojewodztwa/index> (28.11.2014).
- Innowacje w zarządzaniu miastami w Polsce* (2014), red. M. Bryx, Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa.
- Jakość rządzenia w Polsce: jak ją badać, monitorować i poprawiać?* (2013), red. J. Wilkin, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa.
- Kendall M.G., Buckland W.R. (1986), *Słownik terminów statystycznych*, PWE, Warszawa.
- Klasik A. (1996), *Gospodarka regionalna w teorii i praktyce*, Prace Naukowe AE we Wrocławiu, nr 734, Wrocław.
- Kotowska I.E. (2014), *Rynek pracy i wykluczenie społeczne w kontekście percepcji Polaków – diagnoza społeczna 2013*, Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej: Centrum Rozwoju Zasobów Ludzkich, Warszawa, CD-ROM.
- Koza I. (2013), *Aspekty ekonomiczne funkcjonowania powiatów ziemskich w Polsce*, niepublikowana rozprawa doktorska obroniona w Instytucie Zarządzania Ryzykiem Akademii Finansów i Biznesu Vistula w Warszawie w dniu 26.09.2013.
- Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010–2020* (2009), Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa.
- Lew-Starowicz R., Lorecka K. (2013), *Włączenie cyfrowe – droga do reintegracji społecznej*, Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa.
- Kulturowe aspekty struktury społecznej* (2010), red. P. Gliński, I. Sadowski, A. Zawistowska, Wydawnictwo Instytutu Filozofii i Socjologii PAN, Warszawa. Wydział Historyczno-Socjologiczny Uniwersytetu Białostockiego, Białystok.
- Madej T., Zasadzki W. (2001), *Problemy polityki regionalnej w Polsce*, „Folia Oeconomica” nr 154, Wyd. UŁ, Łódź.
- Markowski D. (2009), *Ryzyko zmiany: struktury w kształtującym się społeczeństwie obywatelskim*, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów.
- Matysiak A. (2008), *Kapitał jako proces*, Zeszyty Naukowe PTE, nr 6, Kraków.
- Metody badań socjologicznych* (1970), red. S. Nowak, PWN, Warszawa.
- Metody ilościowe w ekonomii* (2008), red. S. Forlicz, Wyd. Wyższej Szkoły Bankowej, Poznań.
- Ministerstwo Rozwoju Regionalnego* (2006), *Strategia Rozwoju Kraju 2007–2015*, Warszawa.

- Ministerstwo Rozwoju Regionalnego (2011)*, Strategicznie dla rozwoju: polityka rozwoju w zintegrowanym podejściu, Warszawa.
- Moss P.A., Pullin D.C., Gee J.P., Haertel E.H., Young L.J. (2008), *Assessment, equity, and opportunity to learn*, Cambridge University Press, Londyn.
- Nierówności społeczne a wzrost gospodarczy (2014)*, red. M.G. Woźniak, Wyd. Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów.
- Nyce S.A., Schieber S.J. (2005), *The economic implications of aging societies*, Cambridge University Press, Londyn.
- Ostrom E. (1998), *A Behavioral Approach to the Rational Choice. Theory of Collective Action*, „The American Political Science Review”, nr 1.
- Ostrom E. (2008), *Governing the commons: the evolution of institutions for collective action*, Cambridge University Press, Cambridge, New York.
- Partycypacja społeczna w samorządzie terytorialnym (2014)*, red. B. Dolnicki, Wydawnictwo LEX, Warszawa.
- Pawłowska B. (2013), *Zrównoważony rozwój transportu na tle współczesnych procesów społeczno-gospodarczych*, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk.
- Pięta-Kanurska M. (2003), *Polityka regionalna i rozwój regionalny*, Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Zarządzania i Finansów we Wrocławiu, Wrocław.
- Polityka gospodarcza w okresie transformacji i kryzysu (2014)*, red. A. Barteczek, A. Rączaszek, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego, Katowice.
- Porras J.I., Collins J. (1996), *Building your company's vision*, Harvard Business Review, wrzesień–październik.
- Psychologiczne wyznaczniki efektywności poszukiwania pracy i samozatrudnienia w regionach zmarginalizowanych (2007)*, red. H. Skłodowski, E. Stawasz, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź.
- Problemy teorii i polityki makroekonomicznej (2011)*, red. Cz. Sułkowski, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin.
- Ranking miast powiatowych (2014)*, „Polityka” nr 45.
- Rosa G. (2013), *Konkurencja na rynku usług transportowych*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa.
- Sierocińska K. (2011), *Kapitał społeczny. Definiowanie, pomiar i typy*, „Studia Ekonomiczne” nr 1.
- Sierpińska M., Jachna T. (1997), *Ocena przedsiębiorstwa według standardów światowych*, WN PWN, Warszawa.
- Spójność społeczno-ekonomiczna a modernizacja regionów transgranicznych (2008)*, red. M.G. Woźniak, Wyd. Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów.
- Strategia rozwoju Gorzowa Wielkopolskiego*, www.gorzow.pl/przystan/rozwoj-miasta/strategia-zrownowazonego-rozwoju-miasta/strategia-zrownowazonego-rozwoju-miasta-gorzowa-wlkp-na-lata-2010-2020/strategia-zrownowaonego-rozwoju-miasta (28.11.2014)
- Strategia rozwoju Kalisza*, www.kalisz.pl/pl/q/strategia-rozwoju-na-lata-2014-2024 (28.11.2014).
- Strategia rozwoju Konina*, www.konin.pl/files/images/pdf/strategia_rozwoju_konina_2007_2015.pdf (28.11.2014).
- Strategia rozwoju Koszalin*, www.bip.koszalin.pl/?p=document&action=save&id=58201&bar_id=2236 (28.11.2014).
- Strategia rozwoju Leszna*, www.bip.leszno.pl/files/1092/zal_1_strategia_rozwoju_leszna.pdf (28.11.2014).
- Strategia rozwoju makroregionu północno-zachodniego*, www.mir.gov.pl/rozwoj_regionalny/Polityka_regionalna/polska_zach/konsultacje/Documents/SRPZ_do_konsultacji.pdf (28.11.2014).
- Strategia rozwoju Poznania*, www.poznan.pl/mim/main/strategia-rozwoju-miasta-poznania-do-roku-2030-aktualizacja-2013,p.14886,26640,26644.html (28.11.2014).
- Strategia rozwoju Szczecina*, www.bip.um.szczecin.pl/UMSzczecinBIP/files/3682229E85BD4DBB9A-77B734E3313C28/_Strategia_Rozwoju_Szczecina_2025.pdf (28.11.2014).
- Strategia rozwoju województwa lubuskiego*, <http://rpo2020.lubuskie.pl/strategia-rozwoju-województwa-lubuskiego-2020> (28.11.2014).
- Strategia rozwoju województwa wielkopolskiego*, www.umww.pl/strategia-województwa (28.11.2014).
- Strategia rozwoju województwa zachodniopomorskiego*, www.rsi.org.pl/dane/download/strategia_2015.pdf (28.11.2014).
- Strategia rozwoju Świnoujścia*, www.swinoujscie-nieruchomosci.pl/pub/Strategia_Rozwoju_Miasta_Swinoujscie.pdf (28.11.2014).
- Strategia rozwoju Zielonej Góry*, http://bip.zielonagora.pl/45/Strategia_rozwoju_miasta (28.11.2014).
- Szewczuk A., Kogut-Jaworska M., Ziolo M. (2011), *Rozwój lokalny i regionalny. Teoria i praktyka*, Wyd. C.H. Beck, Warszawa.
- Timofiejuk I., Lasek M., Pęczkowski M. (1997), *Miary statystyczne*, GUS, Warszawa.

- Ustawa z dnia 24 lipca 1998 roku o wprowadzeniu zasadniczego trójstopniowego podziału terytorialnego państwa, DzU 1998, nr 96, poz. 603 z późn. zm.
- Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 roku o samorządzie powiatowym, DzU 1998, nr 91 poz. 578 z późn. zm.
- Ustawa z dnia 8 marca 1990 roku o samorządzie gminnym, DzU 1990, nr 16 poz. 95 z późn. zm.
- Wielka encyklopedia PWN* (2003), WN PWN, t. 13, Warszawa.
- W kierunku nowoczesnej polityki energetycznej* (2011), red. M. Swora, M. Woszczyk, Instytut Obywatelski, Warszawa.
- www.funduszeuropejskie.gov.pl (28.11.2014).
- www.oecd.org/poland/ (28.11.2014).
- Zarządzanie rozwojem lokalnym – studium przypadków* (1998), red. R. Broł, Wyd. AE we Wrocławiu, Wrocław.
- Zarządzanie organizacjami usługowymi* (2012), red. K. Rogoziński, A. Panasiuk, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu, Poznań.
- Zdrowie i medycyna – wyzwania przyszłości* (2013), red. M. Pasowicz, Krakowskie Towarzystwo Edukacyjne – Oficyna Wydawnicza AFM, Kraków.
- Zeliaś A. (2000), *Metody statystyczne*, Państwowe Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa.
- Zróżnicowanie rozwoju polskich regionów* (2008), red. E. Kwiatkowski, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź.

CONTEMPORARY REGIONAL DEVELOPMENT CHALLENGES AND SOCIO-ECONOMIC POTENTIAL OF TOWN DISTRICTS OF NORTH-WEST MACRO-REGION OF POLAND

Abstract: The purpose of this article is to draw attention to the fact that over the past 10 years, developed into the North-west macro-region, after the initial value of the differential characteristics relating to intellectual capital, followed their vast improvements. At the same time, gross domestic product per capita in the macro-region annually increased its value. You should, therefore, maintain and multiply the rate of change in the socio-economic sphere, based on a coherent, harmonious and innovative development strategies, evaluating intellectual potential of this community.

The above are in the following article verified by taxonomic methods. With their help there will be comprehensively reviewed the thesis about the expansive reality of the Polish district communities, detail about expansive reality of town districts in the North-west macro-region, and so in the provinces: lubuskie, wielkopolskie and zachodniopomorskie.

The result of this research will be the assessment of reality from the point of view of the linkages and dependings between economic phenomena. It contains a comprehensive look at the activities of organisms, provide structured observation, expressed in terms of points, along with the cause and dependencies between these phenomena. Analytical research will be the just a position of results, both in the form of numerical, graphic and descriptive.

Both in the context of identification of opportunities and threats to contemporary functioning organizations, and determining changes occurring in the management of any organization, capital, apart from land and work, is one of the three fundamental factors. During the evolution of this concept, the concept of social capital originated. It stressed the role of individuals and social ties. In this context, it is worth to examine the legitimacy of these speaking about expansive reality of the Polish district communities.

Keywords: town districts, intellectual capital, indexes, taxonomic methods

Cytowanie

- Koza I. (2015), *Współczesne wyzwania rozwoju regionalnego, a potencjał społeczno-gospodarczy miast grodzkich makroregionu północno-zachodniego*, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego nr 854, „Finanse, Rynki Finansowe, Ubezpieczenia” nr 73, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin, s. 889–911; www.wneiz.pl/frfu.

